Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

1905 Ny följd * VIII årg. Häft. 20

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Anna Gustafson: Englands organiserade kvinnosaksarbete. Intryck från en studieresa.
Eva Fryxell: Augusta Jakobsson.
Den kvinliga rösträttsrörelsen: Petitioner till regeringen.
Föreningsmeddelanden.
Böcker för barn och ungdom julen 1905. II.
Innehållsförteckning.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1905.

Kyrkbergska Skolan

Ingrid Sundströms modellserie i träslöjd för Hem och Skola.

Småslöjdens stora spridning i Kindergarten, Arbetsstugor, Slöjdskolor och Förberedande skolor har gjort att behofvet af en ny modellserie allt mera gjort sig gällande.

Den härmed utgifna serien som under de sista åren blifvit samlad och praktiserad söker fylla en del af behofvet ej endast i skolor utan äfven i hemmen, särskildt de på landet.

Pris för *färglagd* modellserie kr. 4: —, *icke färglagd* kr. 3: 50.

Kan rekvireras *Observatoriegatan 1, 3 tr.* (Allm. Tel. 15 775) och *»Kindergarten», Kommendörsgatan 25.*

Kvinnan i Brahmas,

Buddhas och Muhameds länder af *Mathilda Hamilton.*

Rikt illustrerad. Praktverk. Vackert inbunden säljes för **3.75**. Boklådspris **10 kr.** *AXEL GRANLUND, 67 Drottninggatan, Stockholm.*

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Gafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portièrer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående. *5 REGERINGSGATAN 5.*

Nyheter till Julen 1905

från **Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition Stockholm,** att tillgå hos alla bokhandlare.

Frideborg. Illustrerad folkkalender för 1906 af Komminister *B. Wadström.* 40:de årgången. Kart. 1,25, klotb. 2 kr.

Varde ljus! Illustrerad missionskalender för 1906 af Professor *A. Kolmodin.* 14:de årgången. Kart. 1,25

Upp till helig strid. Väckelse- och uppmuntringsord i arbetet för Guds rike af Professor *A. Kolmodin.* Häft. 2 kr., kart. 2,50,klotb. 2,75.

Predikningar af *Albert Lunde.* Föredrag hållna i Blasieholmskyrkan i Stockholm. Häft. 2 kr., klotb. 2,75.

Lille Hans. Af *Hillis Grane.* Häft. 1,25, kart. 1,50, klotb. 1,75.

Mors godnatt till de små. Aftonbetraktelser af *Elizabeth Luscombe.* Bemyndigad öfversättning af A-i-e. Med förord af Lektor *Bernhard Beskow.* Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1 kr.

Egoismen. Människolifvets grudskada. Af *Karl Houen.* Öfversatt af Hofpredikanten *Adolf Johansson.* Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

På Petershof. Berättelse af *M. v. O.* Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Med Gud. Berättelse af *M. v. O.* Öfversättning af E. W—n. Häft. 1 kr., kart. 1,25.

I Fridfurstens tjänst. Berättelser för de unga af *Margareta Lenk.* Bemynd. öfvers. från tyskan af H. S. Häft. 1 kr., kart. 1,25, klotb.1,50.

Eva Bæcker. Några penndrag ur ett själslif. Svenskt original af *Isolé.* Häft. 1,25, kart. 1,50, klotb. 2 kr.

Olivias berättelse. af *O. F. Walton.* Bemyndigad öfversättning af Axel Lybecker. Häft. 1 kr., kart. 1,25.

Prästfrun. Berättelse af *Margarethe.* Bemyndigad öfversättning af H. S—g. Häft 1,25, kart. 1,50, klotb. 2 kr.

Soluppgång. Af *N. P. Madsen.* Bemyndigad öfversättning af Eira Hellberg. Häft. 1,25, kart. 1,50, klotb. 2 kr.

I Kristi fotspår. Berättelser af *N. Fries.* Bemyndigad öfversättn. af Agnes Hoffman. Häft. 1,75, kart. 2 kr., klotb. 2,50.

Den gamla grunden. Missionsberättelse af *M.* Bemyndigad öfversättning, Häft. 1,25, kart. 1,50, klotb. 1,75.

Bergsmannen från klostergrab. Berättelse från trettioåriga krigets dagar af *W. Wittgen.* Illustrerad. Med inledning och afslutning om Klostergrab förr och nu, af öfvers. J. Tulin. Häft. 50 öre, kart. 75 öre.

Enastående

rena och friska och häfva en mängd hår- och hudsjukdomar vinner **SALUBRIN** för ***hvart år allt större användning*** till behandling af ***yttre skador, lindrande af värk och hosta,*** såsom ***munvatten, till hudens*** och ***hårets vård*** m. m.

Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. Partilager hos ***GEIJER & C:o, Stockholm.***

med hänsyn till sina egenskaper att verka direkt välgörande på den mänskliga organismen, såsom fördelande vid blodstockningar, lindrande vid fall af värk, sveda m. m. samt på samma gång vara det kraftigaste antiseptiska medel till att hålla sår

För **kapitalister**, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten.
Broderiaffären, 24 Kommendörsgatan
1 tr. (hörnet af Sibyllegatan).

Fröken Nanny Hårds af Segerstad
SJUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46—48, 4 tr. (Hiss).

Hemmet emottager konvalescenter, nervsjuka och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt.
Rikstel. 88 44. Allm. tel. 99 44.

Nya Hushållsskolan.

(för **bildade** flickor). Grundad 1881.
Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.
Obs.! Särskild matsal för fruntimmer.

Finska Linnemagasinet, Birger Jarlsg. 18,

rekommenderar sitt lager af **Hellinnevaror**, såsom **Duktyger** i en mångfald vackra mönster, fullt jämngoda med utländska, men betydligt billigare. **Lakans- & Örngottslärfter, Kniep- & Applikationslärfter. Linnestramalj, Handdukar, Badlakan, Badkappor** samt de mycket omtyckta **Kejsarmattorna** m. m.

OBS.! Tammerfors Linnefabriks välkända och hållbara fabrikat.

Svensk Dam-Tidning

erbjuder en god och underhållande lektyr för svenska hem. Den innehåller uppsatser i alla ämnen, som beröra kvinnan och familjelifvet.

Svensk Dam-Tidning är tvifvelsutan en af Sveriges mest populära familjetidningar, som trots det billiga priset bjuder på ett värdefullt innehåll.

Prenumerationspriset är för $^1/_1$ år kr. **2.40**, $^1/_2$ år kr. **1.25**, $^1/_4$ år **70** öre.

Profnummer på begäran gratis och franko.

Adr. Stockholm.

Englands organiserade kvinnosaksarbete.

Intryck från en studieresa.

Det är ju en gammal välkänd sanning, att vi svenskar äro svaga för allt utländskt och att vi inför utländska företeelser hafva allt för svårt att tillämpa den kritikförmåga, som vi nog annars äro ganska rikligt utrustade med, när det endast gäller att se svagheter hos oss själfva. Det har nu en gång för alla blifvit oss en vana att skaka på hufvudet och säga något om: att här hemma är allt så smått, här finnes så litet af offervillighet och allmänanda, ingen möjlighet att här uträtta något; se hit, eller se dit, se till England eller Amerika, där är det annorlunda!

Ja, visst är det annorlunda, det kan ju ej förnekas. Men tager man med i beräkningen huru stora och folkrika dessa nationer äro och huru få vi äro, och därefter drar upp paralleller, skall man säkerligen ofta nog tvingas att respektera det vi själfva äga och att erkänna, att äfven här hemma finnas saker värda vår beundran. Detta har åtminstone varit min egen erfarenhet, då jag i sommar under en vistelse i London såsom Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiat blifvit satt i tillfälle att göra besök hos en del därstädes arbetande kvinnoföreningar och således att jämföra det arbete, som där utföres, med vårt eget. Mina besök gällde ju i främsta rummet hvad som rubriceras under namnet »kvinnosaks»-föreningar; det jättelika filantropiska arbete, som utföres af kvinnoföreningar i England och som säkerligen saknar motstycke här hemma, kommer således här endast i förbigående att beröras.

* * *

Mitt första besök gällda det s. k. *Women's Institute*. Det var en stekande het junidag, och jag hade tillbragt en dryg timme på taket af en skakande omnibus; det smakade därför mycket godt att från den brännheta gatan få komma in i ett

svalt, smakfullt möbleradt rum med fullt af taflor på väggarna. (Jag hörde sedan, att taflorna hängde där för att säljas, då Women's Institute bland mycket annat äfven upplåter sina lokaler åt sina medlemmar för utställning och försäljning af konst- och konstindustriella föremål).

Men gjorde det godt att få hvila ut i ett svalt och trefligt rum, så gjorde det ej mindre godt att bli hälsad och behandlad som en välkommen gäst, då man presenterade ett rekommendationsbref från Fredrika-Bremer-Förbundet. Förbundet är liksom äfven Handarbetets vänner medlem af Women's Institute, och då Förbundets byrå tjänstgör som det svenska National Councils upplysningsbyrå, hvilket Women's Institute gör för det engelska, så är ju klart, att dessa båda ha en hel del beröringspunkter. Med största beredvillighet lämnades mig allehanda råd och upplysningar, som för mig voro af utomordentligt stor nytta.

Först och främst naturligtvis en del upplysningar om Women's Institutes egen verksamhet och uppgift. Innan jag kom till England, trodde jag, som säkerligen många med mig, att Women's Institute stod i spetsen för allt kvinnosaksarbete inom landet och att alla de olika trådarna där löpte samman. Det kan emellertid icke sägas vara förhållandet. Visserligen är Women's Institute »föreningarnas förening», men dess uppgift inskränker sig egentligen till bemödanden att vara en sorts förbindelseled mellan föreningar, arbetande med liknande syfte, dels genom att förmedla ett utbyte af årsberättelser och dels genom att upplåta sina lokaler till föredrag och utställningar rörande föreningars verksamhet. Just den sistnämnda grenen af verksamheten har för mig tyckts vara den viktigaste och har äfven som sådan framhållits af personer, som väl känna de lokala förhållandena. Äfven anordnas af Women's Institute själft en sorts sällskapsaftnar med värdefulla föredrag eller »musical and dramatic entertainments», regelbundet återkommande under hela vinterns lopp och tjänande som mötes- och samlingsplats för personer med gemensamma intressen.

En annan viktig gren af institutets verksamhet är dess upplysningsbyrå, som för öfrigt tillsammans med en skola för utbildandet af sekreterare utgör institutets bästa inkomstkälla. Genom upplysningsbyråns försorg besvarades förra året 464 frågor. Vid första påseendet kan det ju tyckas vara ett mycket stort antal, men då man betänker, att vår svenska motsvarig-

het — Fredrika-Bremer-Förbundets byrå — årligen brukar besvara minst 2,000 frågor, verkar denna siffra ej så synnerligen imponerande. Det stora flertalet frågor tyckas äfven likna de svenska: de röra sig om uppfostran och utbildning, men dessutom äfven i ett stort antal om inackorderingar, något som Förbundet, som bekant, ej alls befattar sig med.

Institutets skola för sekreterare har ett mycket godt anseende, och dess elever ha vanligen lätt att erhålla goda och väl aflönade platser. Den omfattar ett års kurs, under hvilken lämnas undervisning i snabbskrift, skrifning med skrifmaskin, korrespondens och katalogisering, räkenskapsföring m. m. Upplysningsbyrån och sekreterarskolan äro hvarandra till utomordentlig ömsesidig nytta; upplysningsbyrån får en hel del arbete billigt utfördt, och eleverna i sekreterarskolan erhålla en förträfflig praktisk öfning.

Institutet besitter äfven ett mindre bibliotek, hvilket, särskildt när det gäller »kvinnosak», är ganska väl försedt. Det är tillgängligt äfven för icke medlemmar och tycks fylla ett kändt behof äfven i ett land så rikt på lätt åtkomliga bibliotek som England.

Icke mindre än 42 olika föreningar från vidt skilda länder och äfven med ganska vidt skilda syften äro medlemmar af institutet. Där finnas, som förut omnämnts, således ett par svenska föreningar och likaså ett par från Australien, en från Argentina och en från Danmark. Några af föreningarna äro »National Councils», andra åter äro klubbar eller settlements, och där finnas både »the society for the protection of cats» och »the society för the protection of women and children!»

* * *

Är Women's Institute den engelska kvinnoförening, som en utlänning genom dess organisation lättast kommer i beröring med och därför också bäst känner till, är nog »*National Union of Women Workers*» Englands största och mest utbredda kvinnoförening. »Women Workers», som föreningen för lätthetens skull vanligen kallas, är äfven en förening af föreningar, men endast engelska sådana, och räknar bland sina medlemmar äfven Women's Institute; naturligt nog för resten, då »Women Workers» tjänstgör som Englands »National Council».

»Women Workers» syftemål uttryckes i dess stadgar på följande sätt: 1) att befordra enighet och sammanhållning bland Storbrittaniens och Irlands kvinnor; 2) att befordra kvinnornas rättsliga, moraliska, sociala och religiösa välfärd; 3) att samla och tillhandahålla upplysningar, som kunna vara af nytta för arbetande kvinnor; 4) att sammansluta kvinnoorganisationer och att uppmuntra till och bistå vid bildandet af lokala kvinnoföreningar. Det finnes också rundt om i England 38 lokalafdelningar af Women Workers, och 98 olika andra föreningar äro medlemmar och hafva sina representanter i »National Council». Bland »National Councils» medlemmar märkas många representanter för Englands främsta familjer; kvinnorörelsen har ju, som bekant, mycket »höga anor» i England.

Den ledande, sammanhållande och arbetande kraften, den axel, som hela det stora maskineriet rör sig om, är Miss Emily Janes, »organising and conference secretary». För att förstå detta hade man knappast behöft i redogörelsen se hennes namn nämndt i alla Women Workers många olika komitéer; det kunde man nästan förstå, så fort man fick se henne.

Hon är en medelålders kvinna, liten och ganska groft byggd, med slätstruket, starkt gråsprängdt hår, glasögon och ovanligt enkelt klädd för att vara engelska. Det var således intet i vanlig mening imponerande öfver hennes yttre. Och ändå kände man, att man här stod inför en människa, som man måste beundra och se upp till. Man kände, att hon älskade och trodde på sitt arbete så starkt och fullt, att hon kunde ge sig själf för det och att hon älskade människorna nog för att kunna se deras fel och ändå tro på det goda inom dem. Af särskildt stor glädje för en svenska var det att höra en person med miss Janes erfarenhet yttra så många vänliga ord om vårt förbunds arbete. »F. B. F. är en af de kvinnoföreningar i världen», yttrade hon, »som jag alltid sett upp till med den största beundran och som vi lärt mycket af; särskildt tycker jag lånerörelsen, afsedd för kvinnor, som vilja söka utbildning, är ett godt grepp; vi hålla just på att försöka få i gång något dylikt äfven här». Det viktigaste inom hela kvinnorörelsen ansåg hon rösträttssträfvandena vara: »Utan rösträtt komma vi i alla fall ingen stans, det märker man på alla håll.»

Hvad hon tänkte om de kroppsarbetande kvinnornas ställning och skyddslagstiftningsfrågan? Hon log sitt soliga, ljusa leende, skakade på hufvudet och sade:

»Det är en alltför stor fråga för att kunna afhandla på ett par minuter; vår förening intager en neutral ståndpunkt till densamma, då den bland sina medlemmar räknar både ifriga vänner och ifriga motståndare till skyddslagstiftning». Men det var ej häller hennes förenings åsikter i frågan, som jag önskat lära känna; det var hennes egna, i egenskap af gammal erfaren »kvinnosakskvinna».

»Det är egentligen ett mycket sorgligt kapitel», svarade hon, »jag tror nästan, att de kroppsarbetande kvinnorna i England stå lägre än i de flesta andra land. Jag skäms, när jag tänker på hvad främlingar skola tänka om oss, när de se kvinnorna af denna klass på våra gator; så trasgranna och så smutsiga äro de svårligen annorstädes. Och ändå är det bättre än förr, mycket bättre. Och det är klubbarnas förtjänst. Det arbete de uträtta är fullkomligt oskattbart, men vi behöfva flera än vi ha; hade vi bara tillräckligt många af dem, kanske vi kunde undvara särskild skyddslagstiftning för kvinnor.»

Hur så? »Jo, såsom sakerna nu stå, måste man nog, hur ogärna man än gör det, påstå, att kvinnorna ej kunna taga vård om sig själfva; lagstiftningen måste eller kunde nog gripa in på flera håll för att skydda dem, men jag kan ej annat än betrakta detta skydd på samma gång som en stor fara, ty det kan så lätt användas till illojal konkurrens. Jag skulle gärna vilja säga, att man ej har rätt att på detta sätt lagstifta för kvinnor och deras arbete, förrän kvinnorna ha rösträtt. Men hvad man kan och bör göra, är att försöka på allt sätt höja kvinnorna, göra dem mera vakna och självständiga, så att de verkligen kunna tillvarataga sina rättigheter. Finge vi bara kvinnornas fackföreningar lika starka som männens, så skulle vi snart ej behöfva någon särskild skyddslagstiftning för dem; de skulle nog då förstå att skydda sig både för öfveransträngning och för hälsofarliga maskiner. Men det behöfs ju ett visst mått af kultur för att inse sammanhållningens stora betydelse och denna sakna kvinnorna oftast; det är här jag tror, att vi först och sist måste försöka komma till hjälp.»

Uppmuntra då alltid klubbarna sina medlemmar att gå in i fackföreningar? »Nej, visst inte. Factory Helpers' Union t. ex. som har så många klubbar, anstränger sig inte alls härför, snarare tvärtom, då man funnit detta bäst för att kunna erhålla hjälp från arbetsgifvare, men resultatet blir i alla fall ungefär detsam-

ma. Därför tycker jag nästan, att f. n. arbetet bland fabriksflickorna i klubbarna är det viktigaste af allt arbete för kvinnan här i England, och jag är så glad åt att det verkligen kommit så bra i gång. Vi ha nu hundratals klubbar, spridda öfver hela landet, och de göra otroligt stort gagn. De äro för öfrigt utmärkta äfven på annat sätt: de äro förträffliga skolor för socialt intresserade ungdomar ur de lyckligare lottade samhällsklasserna. Det har nämligen visat sig, att helt unga flickor passa bäst för den sortens arbete, naturligtvis under ledning af någon äldre, och att de på detta sätt samtidigt med att de hjälpa andra, erhålla insikt i och första hands kännedom om förhållanden, som de annars svårligen själfva skulle kunna förskaffa sig någon egen åsikt om.»

* * *

I likhet med F. B. F:s arbete är äfven Women Worker's uppdeladt på olika komitéer; det upptar det ena verksamhetsområdet efter det andra, sätter det hela i gång och låter sedan oftast en självständig förening taga hand om det. Således har W. W:s föreläsningskomité utvecklat sig till en skola för sociologi och »the moral education committé» blifvit en förening, som trycker och utdelar småskrifter i detta syfte. Bland komitéerna märkes först en komité för lagfrågor. De 32 olika »resolutions», som denna komité fattat under de sista 10 åren, beröra alla möjliga frågor, omfattande så godt som uteslutande kvinnornas intressen. Där har man upptagit till behandling och verkat för kvinnors inval i skolråd och i öfriga stadens och kommunens styrelser; man har arbetat för att få kvinnor anställda som inspektörer för fängelser, alkoholisthem och försörjningsinrättningar för kvinnor, och man har framhållit nödvändigheten af att anställa vaktkvinnor i polisens tjänst. Vidare har man försökt verka för utsträckt användande af kvinnor som fabriksinspektriser och för en bättre utbildning af och skarpare kontroll öfver barnmorskorna. Under det sist förflutna året har lagkomitén särskildt haft sin uppmärksamhet riktad på nyttan och nödvändigheten af särskilda domstolar för barn i likhet med dem som finnas i Amerika. F. n. förhöras minderåriga brottslingar i England liksom här på samma tid som andra och råka på så sätt i beröring med samhällets dåligaste element, en beröring,

som säkerligen ofta blifver ödesdiger. Där man i Amerika infört särskilda domstolar för barn, hållas dessa helt och hållet afskillda från öfriga brottslingar, och förhören med barnen försiggå ej blott på helt och hållet andra timmar, utan man försöker också att från dessa förhör aflägsna allt, som kan tyda på polis eller domstol.

En annan fråga, som förra vintern tog lagkomiténs uppmärksamhet i anspråk, var nykterhetsfrågan. Ett lagförslag var före i parlamentet, närmast rörande hvad vi skulle kalla »lokalt veto», och komitén försökte i sin mån stödja förslaget genom att till alla sina afdelningar landet öfver utskicka cirkulär med uppmaning »to use any influence possible» till fördel för detta förslag.

En annan mycket verksam komité är »the Industrial sectional Committee». Under det sista året har komiténs uppmärksamhet varit särskildt riktad på nödvändigheten af yrkesutbildning för kvinnor, och man har utsändt ett upprop, dels för att utröna 1) hvilka olika slag af yrkesskicklighet, som redan fanns på olika orter; 2) hvilka nya möjligheter till anställning, som man kunde tänka sig skulle finnas inom yrken, som nu ej använde kvinnor, och dels för att påpeka nödvändigheten af att starta lokala platsförmedlingsbyråer för kvinnor och att intressera skollärare och andra personer, som komma i beröring med uppväxande kvinlig ungdom, för nödvändigheten af verklig yrkesutbildning.

Komitén har vidare haft under öfvervägande frågan huruvida fabriksarbeterskor borde uppmuntras att emigrera till Canada och har med anledning häraf företagit en undersökning af därvarande förhållanden. Äfven andra frågor hafva under året förekommit, ehuru dessa två ha tyckts mig vara mest typiska.

Vidare finnes det en komité för skydds- och räddningsarbete, en för flick-klubbar och så »the indian and colonial sectional Committee», som särskildt samlar upplysningar om förhållanden af olika slag rörande kvinnan och kvinnoarbetet i Indien och kolonierna.

* * *

Slutligen må nämnas ännu ett af W. W:s verksamhetsområden, nämligen dess platsförmedlingsbyrå för kvinliga arbetssökande. Denna har nu arbetat i omkring 7 år och har under denna tid redan gjort mycket stor nytta, icke minst

genom sin med stor omsorg och noggrannhet utförda registrering af alla inkomna fall. Man använder här liksom på flertalet byråer af liknande slag i England det amerikanska kortsystemet, hvilket öfverallt lofordas såsom synnerligen praktiskt. Genom denna omsorgsfulla registrering har det lyckats byrån att så småningom få en ganska vidsträckt och pålitlig öfverblick öfver arbetsmarknaden, äfvensom att omsorgsfullt följa de nya försök, som tid efter annan af dess klienter göras på något nytt hittills oförsökt arbetsområde. Byråns uppgift är nämligen ingalunda uteslutande att förmedla platser; den arbetar nog fullt så mycket på att förhjälpa sina kunder till en utbildning, som verkligen istånd-sätter dem att förtjäna sitt uppehälle.

Otaliga, snart sagdt, äro nämligen äfven här de personer, som komma till byrån för att söka plats och som kunna litet af allting, men intet ordentligt. Eller ock sådana, som önska plats som sällskap eller som lektriser, d. v. s. platser, som nästan aldrig finnas. Byrån försöker då att öfvertyga dem om nödvändigheten af ordentlig utbildning, äfvensom att uppleta något lämpligt yrke, en sak, som säkerligen erbjuder mycket stora svårigheter, då det ju oftast finnes så oändligt många faktorer att taga hänsyn till. Det är vid detta sitt arbete, som byrån funnit det allt mer och mer trängande nödvändigt att erhålla några fonder, som kunde användas att utdelas som studie- eller förlagslån åt arbetande kvinnor, då alla planer för utbildning så ofta hittills måst stranda på omöjligheten att erhålla några medel till uppehälle under den härför nödvändiga tiden.

För att nu kunna meddela dessa råd erfordras naturligtvis, utom en säker kännedom om arbetsmarknaden, äfven en kännedom om olika utbildningsmöjligheter, hvarför byrån äfven registrerar alla olika slags anstalter för utbildning. Den utgifver äfven hvarje månad en tidning, »Women's employment, a paper dealing with the professions and employment of educated women», i hvilken lediga platser annonseras och i hvilken införas artiklar rörande olika arbetsområden för kvinnor. Den senaste årgången har således innehållit artiklar angående kvinnan som läkare och apotekare, som hälsovårdsinspektris, som lärarinna i folkskolor och högre skolor, som gymnast, som trädgårdsmästare, som sekreterare, som hönsskötare m. m. Tidningen anordnar äfven pristäflingar för artiklar i dessa ämnen och lyckas på så sätt ofta förvärfva mycket värdefulla bidrag.

Det är säkerligen ej något lätt arbete att förestå en platsförmedlingsbyrå af detta slag, och byrån har därför varit särdeles lycklig, genom att till dess föreståndarinna lyckas förvärfva en så utomordentlig kraft som miss Spencer. Med aldrig svikande tålamod står hon till alla besökandes tjänst, och en långvarig öfning har lärt henne att med utomordentlig säkerhet finna den rätta personen för den rätta platsen. Många sorgliga historier får hon också lyssna till från de många, som genom föräldrars eller anhörigas bortgång eller förändrade ekonomiska förhållanden plötsligt se sig hänvisade till sig själfva för sin utkomst och sakna all ordentlig utbildning. Det går ju an för dem, som ännu äro unga, men för dem, som kanske redan lämnat medelåldern bakom sig, kan det många gånger vara nära nog omöjligt att finna arbete. En stor glädje har det varit för byrån att iakttaga huru föräldrar och målsmän alltmer och i allt högre grad tyckas börja inse nödvändigheten af ordentlig utbildning för de unga flickorna.

Under de sista åren har byrån äfven såsom en underafdelning upptagit platsförmedling för fabriksarbeterskor. Äfven här söker man på allt sätt uppmuntra till ordentlig yrkesutbildning. Denna afdelning, som har en egen sekreterare och som står i nära beröring med byråer af liknande slag öfver hela England, insamlar äfven från alla håll uppgifter angående arbetstillfällen inom olika yrken m. m. och samarbetar mycket nära med »Women's industrial Council», en förening, som arbetat för höjandet af fabriksarbeterskornas ställning sedan mer än tio år tillbaka och som vi senare skola återkomma till.

Som förut är påpekadt, inskränker sig emellertid icke W. W:s verksamhetsfält till London; genom sina många underafdelningar omfattar det snart sagdt hela England. Hvad har då en sådan underafdelning af W. W. för ett särskildt ändamål? Jo, först och främst att sammanföra människor, som annars aldrig skulle råkas. De olika lokalafdelningarna söka nämligen alltid att så vidt möjligt är erhålla till medlemmar alla för filantropiska och sociala ändamål arbetande föreningar inom orten. W. W. anordnar sedan möten med föredrag rörande sociala frågor af olika slag, men vaktar sig omsorgsfullt för att gifva någon särskild »färg» åt dessa. Naturligtvis förekomma på dessa möten äfven redogörelser för de olika föreningar, som finnas representerade inom W. W., och det blir på så sätt möjligt att åstadkomma nyttigt samarbete mellan olika element, som förut kanske stått fientliga mot hvarandra.

Men förutom det att tjäna som samlings- och sammanknytningspunkt mellan förut existerande föreningar, söka vanligen lokalafdelningar af W. W. verka på något särskildt sätt, mycket växlande allt efter de olika orternas behof. Genom att bläddra igenom en årsberättelse för förra året ser man således, att t. ex. Aberdeenkretsen särskildt arbetat för att få igång klubbar för fabriksarbeterskor, under det att Birkdalekretsen tagit upp arbetet för att få huslig ekonomi infördt i skolorna. I Cheltenham har man särskildt satt in sin kraft på att få kvinnor invalda i barnavårdsnämnden och i Glasgow för att få flera kvinnor anställda som »health visitors». På ett annat ställe har man däremot anordnat ett stort diskussionsmöte angående skyddslagstiftning för kvinnor och ditkallat sakkunniga, representerande olika synpunkter i frågan. På somliga håll anordnas regelbundet möten hvarje månad hela vintern igenom, och på andra åter håller man endast möten, då en särskild fråga påkallar uppmärksamhet. Kretsarna bindas så litet som möjligt i sitt förhållanda till W. W., utan på samma gång som de åtnjuta fördelarna af att tillhöra en utbredd och inflytelserik organisation, lämnas de full frihet att i sin verksamhet lämpa sig efter de lokala förhållandena på den ort där de upprättats.

* * *

Slutligen också några ord om det, som kanske borde stått först, nämligen om W. W:s historia. W. W. stiftades egentligen ej förr än 1895 och är således en späd ungdom i jämförelse med vårt förbund. På visst sätt hade det dock existerat förut, nämligen i form af alltsedan 1889 årligen återkommande kongresser. Yorkshire-afdelningen af »Ladies' associations for the care of friendless girls», grundad 1876 af miss Ellice Hopkins, var den första förening, som anordnade en dylik kongress i sin stad. Några Birmingham-damer, som voro närvarande, funno exemplet värdt efterföljd och anordnade påföljande år i sin stad en kongress, vid hvilken äfven »Birmingham Union of Women Workers» bildades. Sedan höllos kongresser årligen i skillda delar af landet och bildades lokala afdelningar af Women Workers, tills i Nottingham 1895 »the National Union af Women Workers» bildades. W. W. fortfar emellertid att årligen i skillda delar af landet anordna kongresser, dit sakkunniga från olika områden kallas att

hålla föredrag i olika sociala frågor och där diskussionsmöten anordnas och beslut angående föreningens verksamhet fattas.

Det är ganska egendomligt att iakttaga, hurusom W. W., som ju annars i så mycket liknar Fredrika-Bremer-Förbundet, utvecklat sig i alldeles motsatt riktning. W. W. började med de stora mötena, bildade sedan kretsföreningarna och till sist den hela landet omfattande moderföreningen. Skulle icke detta möjligen kunna bevisa både nödvändigheten af upprättandet af »kretsar» och nödvändigheten af sammanslutning till en stor organisation, som genom sin omfattning och utbredning kan tillvarataga också lokalföreningens intressen, bättre än hvad det är möjligt för en liten förening att själf göra? Då detta behof så tydligt gör sig gällande i England med dess jämförelsevis så korta afstånd och täta befolkning, huru mycket mer skall det då ej göra sig gällande i vårt vidsträckta, glest befolkade land!

* * *

Liksom England har sitt Fredrika-Bremer-Förbund i National Union of Women Worker's, så har det äfven sin Landsförening för kvinnans politiska rösträtt i *National Union of Women's Suffrage Societies*, Englands äldsta kvinnosaksförening, som snart är ett halft århundrade gammal.

Arbetet för kvinnans rösträtt, bedrifvet under ett halft århundrade, två generationers kamp med gammal fördom! Gripes man ej af beundran och — förfäran, när man tänker på hvad detta innebär? Beundran för uthålligheten i arbetet för en god sak och förfäran vid tanken på all kraft, som måst användas på detta sätt och som man tycker kunde brukats så mycket bättre på annat håll. Här hemma är ju det kvinliga rösträttsarbetet ej ännu fyra år gammalt, och redan börjar man tycka, att saken är uttröskad: det är ej lätt att finna nya synpunkter och nya ord för samma sak, och människorna börja tröttna på att höra »självklara» saker.

Men har kampen varit lång och hård för Englands kvinnor, så vågar man väl ändå nu säga, att de stå nära målet, äfven om ogynnsamma förhållanden kunna förhala frågans definitiva lösning ännu några år. Flera gånger ha nämligen lagförslag angående kvinnans rösträtt gått igenom i »andra läsningen» i underhuset, fast vidriga omständigheter hindrat den tredje afgörande »läsnin-

gen», och nu senast förra året antog underhuset med $^2/_3$ majoritet ett sympatiuttalande för kvinnans politiska rösträtt. Förkämparna för denna sak se därför framtiden an med ljusa förhoppningar, och man må ej undra på om de med längtan motse den dag, då deras arbete blir öfverflödigt. Upplysningsarbete och föranstaltande af petitioner har alltifrån början varit föreningens båda hufvudmedel vid arbetet, och med aldrig sviktande tålamod har man hållit på med det år efter år. Allt mer och mer har man visserligen afstått från att försöka anordna stora möten, till hvilka man i längden ej kan skaffa folk, men upplysningsarbetet har därför ej bedrifvits mindre intensivt; aldrig är någon förening eller ort så liten, att ej rösträttsföreningen med glädje skickar talare dit, om begäran därom framställes, och den sänder dem med lika stor glädje, antingen det gäller ett »drawing-room meeting», anordnadt af någon dam ur Englands högsta aristokrati eller det gäller ett möte för en kvinlig fackförening bland East-Ends arbeterskor. Saken har också vunnit varma anhängare bland alla klasser, och talet om, att den kvinliga rösträtten är en öfverklassfråga låter ej mer höra sig i England. Bland sakens ifrigaste anhängare i parlamentet märkes äfven en arbetarerepresentant, mr Keir Hardie.

Bland dem, hvilka under olika tider fungerat som föreningens ordförande, märkas flera framstående personer. Föreningens nuvarande ordförande är lady Frances Balfour, syster till förre premierministern, hvilken senare i likhet med sina store föregångare Salisburg och Beaconsfield är en varm vän af kvinnans politiska rösträtt. Lady Balfour deltager äfven i det praktiska agitationsarbetet, men den, som dock nog därvidlag i högre grad än någon annan bär dagens tunga och hetta, är miss Edith Palliser, föreningens sekreterare. Föreningen har sin byrå långt ner på Victoria street, där för öfrigt äfven Women's Institute och flera andra kvinnoföreningar slagit upp sina bopålar, i nära grannskap till parlamentshuset, hvilket man ju får hoppas skall vara ett lyckligt omen!

Sju trappor upp i ett väldigt hus befinna sig där några små rum, som utgöra föreningens expedition. De verka mycket »upptagna», och man ser genast, att allt utrymme är väl anlitadt; i det yttre rummet sitta ett par biträden vid sina skrifmaskiner och i det inre miss Palliser själf. Allt gaf ett sådant intryck af brådska, att man nästan tyckte det var omöjligt att tala af pur

ängslan att för länge upptaga hennes dyrbara tid, och det var därför med desto större glädje, som jag mottog hennes förslag att en påföljande dag dricka te tillsammans med henne på Lyceum Club och där i lugn och ro få prata om rösträttsarbetet. Där blef dock ej så mycket tal om rösträttsarbetet i England, utan fastmer om vårt eget här hemma, hvaraf miss Palliser sedan Berlinkongressen var mycket intresserad och som hon fann storartadt. Miss Pallisers intresse för Sverige eller kanske rättare för de skandinaviska länderna var för öfrigt så stort, att hon gjort sig den mödan att lära sig våra språk så mycket, att hon utan allt för stor svårighet kunde läsa våra tidskrifter. Så var hon också i högsta grad intresserad af den just pågående svensk-norska krisen, med afgjordt svenska sympatier för öfrigt, glädjande att säga. Då hon var mycket liflig och älskvärd, drogs man ovillkorligen med in i hennes egen tankegång, och det gick allt för lätt att glömma sitt egentliga ärende. När jag slutligen fick mod att påminna henne om att jag bedt om ett samtal för att höra om hennes eget och den engelska rösträttsföreningens arbete, så skrattade hon och sade, att det kunde snart vara sagdt: det var att hålla föredrag och åter hålla föredrag, att samla petitioner och åter samla petitioner. När man liksom genomplöjt en trakt eller en klass, så gäller det att börja på ett annat håll, och »jag kan försäkra er», tillade hon. »visst har här i England talats om kvinnans rösträtt i femtio år, men ni skulle ej behöfva vara här så länge för att kunna träffa på människor, som knappt ha en aning om hvad saken gäller».

* * *

Kanske skulle det här ej vara ur vägen att nämna några ord i förbigående om *Lyceum Club*. För dess historia och ändamål är redan redogjordt i Dagny (se häft. 11); det enda jag skulle kunna tillägga är något om det allmänna intryck klubben gör på en tillfällig besökande. Belägen som den är i hjärtat af London vid Piccadilly, i rad med en mängd af de finaste manliga klubbarna, tycks den fullkomligt ha tagit upp en täflan med dessa, när det gäller en elegant inredning af klubblokalerna. De äro emellertid ej bara eleganta utan äfven smakfulla och ge i sin helhet en lugn och rogifvande känsla af komfort och gedigenhet. Hvarken biljard eller rökrum fattas, och från balkongerna ut åt

Piccadilly har man en vidsträckt öfverblick öfver det brokigaste gatulif man någonsin kan önska sig. Det var för öfrigt ej endast damer, som man såg i klubben, äfven om dessa bildade majoriteten; herrar äro nämligen också mycket välkomna, men endast som gäster. Hvarje lördag äro alltid en eller flera »märkvärdiga» personer inbjudna till middag med skyldighet att underhålla klubbens medlemmar med ett längre eller kortare föredrag. Ehuru klubben ännu är ganska ung, lär den på detta sätt redan hunnit med att som gäster få räkna en hel del af Englands celebriteter på det konstnärliga och litterära området.

* * *

För att nu återgå till kvinnosaksföreningarna, så vill jag också med några ord beröra »*Women's liberal federation*», egentligen en politisk kvinnoförening af det slag, som endast finnes i England, men som jag ansett mig kunna räkna bland kvinnosaksföreningar, därför att den alltmera upptagit kvinnans rösträtt på sitt program. Numera understöder nämligen ej Women's liberal federation någon liberal kandidat, som ej uttryckligen förklarat sig vara villig att i parlamentet rösta för en utsträckning af rösträtten till kvinnorna, om något lagförslag härom under hans tid kommer före i parlamentet. Föreningen omfattar nu ej mindre än 494 lokalafdelningar landet öfver med ett medlemsantal af omkring 67,600. Den stiftades på initiativ af Gladstone, och mrs Gladstone var en af föreningens första ordförander; dess nuvarande ordförande är lady Aberdeen. Föreningens program angifves på följande sätt:

Föreningen är stiftad för att arbeta på att liberala principer måtte allt mera göra sig gällande vid rikets styrelse och för att åstadkomma en rättvisare lagstiftning för kvinnor och barn (häri äfven inberäknadt arbetet för att ernå kommunal och politisk rösträtt för alla kvinnor, gifta, ogifta eller änkor, hvilka besitta de kvalifikationer, som berättiga män till rösträtt). Föreningen vill äfven arbeta för politisk uppfostran i alla delar af England och Wales förmedelst anordnande af möten, spridande af litteratur och upprättande af nya lokalafdelningar». — Bland de under de senaste åren utgifna ströskrifterna finnas åtskilliga värdefulla in. lägg i frågan om kvinnans politiska rösträtt samt i allehanda andra kvinnofrågor. Likaså tyckes föreningen ifrigt arbetat för

åstadkommande af en lösning af bostadsfrågan, hvarvid den motiverat sitt upptagande af denna fråga med det argumentet, att då kvinnorna mera vistas i hemmen än männen, berör denna fråga dem på ett alldeles särskildt sätt.

Föreningens verkställande utskott publicerar hvarje månad »a Summary of Federation News», hvari förutom redogörelser för föreningens egen verksamhet och för i parlamentet framkomna lagförslag berörande ofvannämnda frågor, äfven förekomma en hel del notiser rörande kvinnosaksarbetet i andra länder.

Förutom »Women's liberal federation» finnas äfven åtskilliga andra både konservativa och liberala politiska kvinnoföreningar, men då ingen af dem på sitt program upptagit arbetet för speciellt kvinnornas intressen, så torde de ej böra upptagas i denna redogörelse.

* * *

Slutligen skulle jag äfven vilja beröra ännu en helt annan grupp af kvinnosaksföreningar, nämligen några af dem, som i »Englishwoman's year-book» hänföras under rubriken: »Sällskap som intressera sig för industriella frågor berörande kvinnor».

»*Womens industrial Council*», hvari lady Aberdeen äfven är ordförande, grundades 1894 och är på visst sätt en utveckling af Women's Trade Union, hvilken då under fem års tid arbetat på att organisera kvinnorna, hufvudsakligen i London. Några medlemmar af föreningen insågo nämligen då, att en hel del upplysningsarbete var nödvändigt för ett framgångsrikt bedrifvande af organisationsarbetet, och »Women's industrial Council» grundades därför för att upptaga detta arbete. Föreningens ändamål har sålunda varit »the improvement of all industrial conditions», såvidt som de beröra kvinnor.

Arbetet är uppdeladt på olika komitéer, af hvilka först märkes »the investigation Committee», hvilken liksom lägger grunden för allt det öfriga arbetet. År efter år företager denna komité, förstärkt af frivilliga krafter, omfattande undersökningar rörande arbets- och aflöningsförhållanden inom olika yrken. Under det sista året har således föreningen undersökt förhållandena inom skrädderiyrket i London och har utgifvit en utredning angående skyddslagsstiftnings för kvinnor inverkan på detta yrke. Det material, som komitén insamlar, kommer praktiskt tillgodo Womens Worker's förut omtalade platsförmedlingsbyrå.

*

Vidare finnes en »Legal and statistical Committee», som har två olika uppgifter. Dels att noga följa den industriella lagstiftningen och att, när så är möjligt, försöka få fram nya lagförslag i parlamentet rörande förbättring af industriella förhållanden, dels att framföra till fabriksinspektriserna eller andra vederbörande myndigheter de klagomål öfver lagbrott, som kommit till den föregående komiténs kännedom.

Ännu en annan komité är den »för uppfostran och teknisk utbildning». Ett resultat af denna komités arbete kan bl. a. sägas vara den komité, som nu af parlamentet är tillsatt för att utröna i huru hög grad skolbarn användas till aflönadt arbete, och konstatera verkningarna af detta arbete. Vidare har den arbetat för upprättandet af tekniska aftonskolor, för barnavårdskurser m. m. Hvarje år publicerar den också en lista på olika föredrag, som hållas afgiftsfritt på begäran. De olika auditorier, för hvilka dessa föredrag hållas, skilja sig mycket från hvarandra; man finner bland dem således: kvinliga fackföreningar och flickklubbar, diskussionsklubbar och »drawingroom meetings».

Slutligen finnes äfven en »organisations Committée», som bl. a. äfven arbetar för upprättande af klubbar för fabriksflickor och för att införa gymnastik i alla sådana klubbar. Den har äfven upprättadt ett lånbibliotek för dem och försöker för öfrigt på allt sätt främja denna rörelse. Äfven har denna komité lyckats få till stånd en sammanslutning af s. k. hjälphustrur och har på så sätt lyckats komma en af de mest vanlottade klasser i samfundet till hjälp. Den har för öfrigt visat sig vara en hjälp, kanske lika mycket gifven åt arbetsgifvarne till denna klass; åtminstone höres ofta från deras sida uttalas stor tillfredsställelse öfver föreningens arbete.

Bland den stora ströskriftslitteratur, som föreningen publicerat, lägger man särskildt märke till en liten skrift, »The factory acts» i bunden form. Det har visat sig mycket svårt att hos arbeterskorna inskärpa de lagar, som stiftats för att skydda dem, men man har då funnit på att skrifva om dem till en visa, som kan sjungas till en enkel, allmänt bekant melodi, och har detta sätt varit mycket verkningsfullt.

I nära samband med Women's industrial Council arbetar äfven *Industrial law Committee*, som särskildt är stiftad för att verka för att de nuvarande skyddslagarna efterlefvas och för utsträckande f skyddslagstiftningen. Ordf. är mrs H. J. Tennant, f. d. chef för de kvinliga fabriksinspektörerna. Föreningen har bl. a. äfven

upprättat en fond, som lämnar understöd åt arbeterskor, hvilka blifvit afskedade, för att de meddelat inspektören något lagbrott, som utöfvats i deras fabrik. Fallen af på denna grund afskedade arbeterskor äro tyvärr mycket talrika, hvarför denna fond fyller ett kändt behof. Den har också haft att glädja sig åt ett mycket vänligt bemötande från myndigheternas sida, som ju på detta sätt fått en ovärderlig hjälp vid upprätthållandet af den gällande lagen.

De båda föreningar, för hvilka här ofvan i största korthet redogjorts, arbeta båda för utsträckt skyddslagstiftning för kvinnor och se i detta reglerande af kvinnornas arbete ett viktigt medel till samhällets förbättring. Visserligen skulle också de hälst se, att man samtidigt äfven lagstiftade för mäns arbete, men om så ej kan ske, anse de dock mycket vara vunnet om också endast kvinnan kan skyddas från att allt för hänsynslöst utnyttjas. Till slut bör dock äfven omtalas en förening, som på alla sätt motarbetar skyddslagstiftning för kvinnor.

Denna förening, »*Freedom of labour defence*», som är vida äldre än de två förutnämnda, ser i skyddslagstiftning för kvinnor ett kränkande af kvinnans självbestämningsrätt och ett förmyndarskap, som allt för ofta kommer att gå en illojal konkurrens' ärenden. Föreningen försöker därför genom anordnande af möten, spridande af litteratur och inlägg i den dagliga pressen motarbeta särskild skyddslagstiftning för kvinnor. Den företager äfven tid efter annan undersökningar rörande arbetsförhållanden inom olika yrken, således förra året en undersökning af de förhållanden, hvarunder hemarbete bedrifves. I den s. k. »barmaid-question» har äfven föreningen tagit liflig del, därvidlag framhållande, att om äfven de förhållanden, hvarunder dessa kvinnor arbetade, ej kunde kallas idealiska, så var det dock en allt för stor risk att på en gång beröfva 80,000 kvinnor det arbete, som gaf dem deras lefvebröd, isynnerhet som ett stort flertal af dessa kvinnor ej voro utbildade för något annat yrke.

* * *

Till slut skulle jag gärna vilja säga några ord om hvad jag finner vara min bästa behållning af denna resa. Jo, en stor beundran för och glädje öfver det, som inom det område, hvarom här är taladt, uträttats i vårt land. När jag i London såg det

arbete, som där utfördes för kvinnornas sak och medvetetet eller omedvetet anställde jämförelser med det arbete jag förut kände till här hemifrån, måste jag erkänna, att jag ingalunda kände mig nedslagen af denna jämförelse eller gripen af allt för öfverväldigande beundran för det främmande stora landet. Visserligen finnes där otvifvelaktigt mycket för oss att lära, men vi själfva ha också en hel del att lära bort. Och ju längre jag gick där i London, ju rakare tyckte jag att jag blef i ryggen i glädjen och stoltheten öfver att kunna kalla mig svensk.

Anna Gustafson.

Augusta Jacobsson.

Banbrytare för socialt arbete.

Bland de utmärkta kvinnor, som sprida glans öfver senare hälften af det förgångna århundradet, intager Augusta Jacobsson en framstående och aktad plats. Hon var ej en ordets eller pennans kapacitet; hennes styrka visade sig på handlingens område; den klarsynta, praktiska blicken, hjärtats värme och en outtröttlig energi, se der motorerna för hennes välsignelserika verksamhet.

Augusta Jacobsson föddes i Stockholm den 20 Mars 1817. Man trodde, att den svaga, sjukliga flickan tidigt skulle nå målet för sin lefnadsbana. Hon tärdes af ryggmärgslidande och låg långa tider till sängs eller på sin soffa. Men den lifliga själen och det varma hjärtat kunde ej fördraga denna overksamhet, i synnerhet då hon fick höra talas om nöden och arbetsbristen bland många sina jämnåriga. För att blifva i stånd att bistå dessa arma, började hon taga lektioner i sömnad för att kunna inrätta en byrå, der obemedlade kvinnor, som saknade arbetsförtjänst, kunde erhålla sådan, d. v. s. något i ungefär samma genre som sömnadsafdelningen vid våra nuvarande skyddsföreningar.

Med åren förbättrades hennes hälsa, och i samma mån vidgades hennes verksamhet. Dess kulmen inträffade mot slutet af 1870-talet, då hon lyckades grunda »*1878 års stiftelse*». Om detta

och ett par andra närbesläktade företag insändes till Aftonbladet i April 1885 en artikelserie med titeln »*Välgörenhet till främjande af självhjälp*», hvilken här delvis återgifves:

»Under den svåra bostadsbristen på 1870-talet, gjorde en af de människovänliga damer, som besöka våra fattiga i deras bostäder, den erfarenheten, att flere familjer, som under mannens lifstid haft ett trefligt och snyggt hem på ett rum och kök, råkade vid husfaderns död i stort betryck, hvilket änkan, som ej ensam mäktade betala hyran för lägenheten, sökte afhjälpa därmed, att hon tog en person inneboende, vanligtvis en man, som hade råd att betala högre hyra än kvinnorna. Följden af dylika anordningar blef ofta den, att, då efter ett eller annat år den deltagande damen förnyade sitt besök, hon fann en vagga i rummet och något af de äldre barnen vyssjande en ny liten bror eller syster, som mamma gifvit dem, utan att dock på samma gång hafva gifvit dem en ny pappa. Den stackars änkan hade nu förlorat ej blott sin bärgning utan ock sin heder. Efter ett eller annat år hade nöden trädt öfver den olyckliga familjens tröskel, och dess medlemmar nedsjunkit till fattighjon.

»Dylika sorgliga erfarenheter föranledde den varmhjärtade damen att rådgöra med likasinnade kvinnor om insamling af medel till byggande af billiga bostäder åt fattiga änkor och barn. De beslöto att anordna en bazar till främjande af planen. Så stor var sympatien för detta företag, så allmänt erkändes behofvet af bostadsbristens afhjälpande, att hög och låg, arbetare och kapitalist, skyndade att gifva sina bidrag. »Det var i bazarernas gyllene ungdomstid», och denna inbragte 49,000 kr., för hvilken summa ett hus med 36 rum ofördröjligen uppfördes, för att kunna i sunda, ändamålsenliga bostäder inhysa fattiga, välfräjdade mödrar med barn, hvilkas män antingen äro döda eller sina hustrur öfvergifvit.

»Denna boning, Krukmakaregatan 20, har sedermera ständigt varit upptagen af änkor med barn. Ingen, som ej uppsäges, flyttar därifrån om ej i brudstolen eller till grafven; och hos styrelsen hvilar en mängd ansökningar om inträde. Två änkor med barn bo vanligen i hvardera lägenheten, som består af 1 rum med tillhörande skafferi, vindskontor och källare. Högst 6 personer få bo i hvardera rummet. För hvarje lägenhet betalas 120 kr. i årshyra; således belöper sig hyresafgiften för hvarje änka med barn till 60 kr. om året. Huset är både ut- och invändigt trefligt

men enkelt, och den, som känner till de usla och trånga boningar på vindar och i källarvåningar, för hvilka de fattiga ofta få betala en oskäligt uppdrifven hyra, njuter vid åsynen af denna ljusa fritt liggande bostad, der barnen få leka på den rymliga gårdsplanen.»

Ofvanstående, som skrefs för 20 år sedan, gäller ännu. Man kan tillägga, att under den långa tiden af 25 år, inga »*oegentligheter*» i något fall på hemmet förekommit, utom att ett litet barn där kom till världen utan att föräldrarna voro vigda eller hade rätt att vistas på hemmet. Men en sådan öfverträdelse har icke upprepats.

Hvad kostar nu denna välgörenhet, som genom beredande af själfhjälp räddat ett eller par hundra personer från last och nöd? Låt oss studera sista årets revisionsberättelse! Den utvisar nära 74,000 kr. »*Tillgångar*». Hela grundkapitalet 49,000 kr. finnes alltså ännu i behåll och har alstrat af sig ungefär hälften mer, och därjämte gifvit tillfälle åt hemmets innebyggare att själfva försörja sig. Dessa 49,000 kr. böra alltså fortfarande kunna i framtiden ej blott utöfva samma välsignade inflytande som hittills utan ock i det närmaste fördubbla det.

Något senare, omkring 1880, deltog Augusta Jacobsson verksamt i stiftandet af en annan välgörenhetsinrättning, äfven denna med syfte att främja själfhjälp och omtalad i den ofvannämnda artikelserien. Genom den s. k. »Federationens» undersökningar rörande fattiga kvinnors lefnadsvillkor fann man, att dessa ofta af arbetsbrist bragtes från nöd till last. För att rädda så många som möjligt från detta olycksöde, inrättade man i olika delar af hufvudstaden de s. k. »*Adresskontoren för arbeterskor och arbetsgifvare*», genom hvilka förmedligen af tillgång och efterfrågan på det kvinliga arbetsområdet underlättades. Därmed vanns det vackra resultatet, att under de följande 25 åren mer än 100,000 kr. arbetsförtjänst tillfallit kroppsarbetande kvinnor. Föreningens utgift härför belöper sig blott till mellan 3- à 4,000 kr. I februari 1905 samlades styrelsens medlemmar till årsmöte i fröken Jacobssons vackra hem, och den nära 88-åriga värdinnan följde med intresse förhandlingarna samt presenterade flera nya medlemmar, som hon värfvat för den goda saken.

Hennes nit för dessa båda företag bevisa skärpan och framsyntheten af en blick, som redan på afstånd upptäckte samhällsbehofven, och en vakenhet i sinnet, som tidigt riktade uppmärk-

samheten på det slag af välgörenhet, som nu benämnes med sitt egentliga namn: »*socialt arbete*».

Det vore frestande att här närmare redogöra för den praktiska organisationen af dessa båda inrättningar, ty just genom den har man lyckats åstadkomma de goda resultaten. Detta blefve dock för vidlyftigt och kanske tröttsamt för läsare, som ej intressera sig för socialt arbete. Skada är att 1878 års stiftelse genom sitt *intetsägande namn* blifvit allt för litet känd och därför föga kunnat verka utåt med sitt goda exempel. *

* * *

Ungefär samtidigt med Adresskontoren bildades »*Skyddsföreningen för frigifna fångar*». Alltifrån första början var fröken Jacobsson medlem af dess styrelse och detta ej blott till namnet utan ock till gagnet.

Bland sina trosförvanter beklädde hon den viktiga posten som föreståndarinna för »*Israelitiska sjukhjälps- och begrafningssällskapet*» och utnämndes 1897 till dess hedersledamot. Under 25 års tid stod hon på denna post utöfvande kvinlig omvårdnad och tröst som en sann »moder i Israel».

Förutom den dirigerande eller suppleerande verksamheten i ofvan omtalade företag arbetade fröken Jacobsson träget som skyddsfru i Klara, Kungsholms och Maria församlingar. Öfverallt var man angelägen om att få med sig adjungera en så praktiskt duglig, så energiskt verksam och så human och angenäm medlem.

Då på 1890-talet »*Hemmet för Gamla*», Garfvaregatan 3, inrättades, var fröken Jacobsson en af dem, som kraftigast arbetade och villigast offrade medel för att bringa till stånd den nya anstalten; man kan nästan kalla henne dess stiftarinna. Hemmet var också hennes ålderdoms barn, den sista större välgörenhetsinrättning hon grundade, och — som vanligt är inom familjer, — fick yngsta barnet varmaste kärleken. Till detta ålderdomshem har hon donerat det väsentligaste af sin kvarlåtenskap.

* * *

*) Förf. af ofvannämnda Aftonbladsartikel har vid andra tillfällen genom tidningarna fäst allmänhetens uppmärksamhet på änkhemmet i förhoppning, att föredömet skulle väcka tanken på att också i andra stadsdelar grunda liknande samhällsnyttiga inrättningar.

Den vackra bild, hon genom sin storartade välgörenhet skänkt eftervärlden, var för hennes samtida än mer intagande genom personlig beröring med en individ, som ej blott intresserade sig för intelligensvärlden och för goda och stora idéer och deras förverkligande, utan ock räckte till att känna varmt för enskilda människor, en person, som ägde den sällsynta och välgörande sympatiska förmågan att förstå och deltaga med andra, och hvad mer är, att förstå, förlåta och upprätta de fallna. Hon hade säkert ej blifvit den hon var utan den djupa religiositet, som låg på hjärtegrunden. Innerlig kärlek till Gud och människor danade henne så småningom till den hulda *vidfamne*, som med välgörande värme omslöt alla, hvilka kommo i hennes närhet.

Augusta Jacobssons samtida förstodo också att uppskatta hennes verksamhet. På hennes decimala födelsedagar — om uttrycket tillåtes — uppvaktades hon af stora skaror, och tidningarna framhöllo hennes förtjänster. Då hon fyllde 70 år, tillsändes henne bland andra verser också nedanstående vackra hyllning:

»En hugstor bragd, en lysande bedrift,
Den prisar världen städs i tal och skrift,
Men dygd, som blommar obemärkt och gömd,
Blir oftast obesjungen, oftast glömd!

Och dock, hvar finns väl bragd mer rik och skön
Än helt sig offra utan tack och lön
Med sina bästa krafter, all sin själ
— Som du — för sina arma likars väl?

Som aldrig frågat än i all din dag:
»Har väl den arme samma tro som jag?»
Men städs i alla, som om hjälp dig bedt,
En fattig broder, fattig syster sett.

Är det ej bragd så stor som någon ann,
Sin religion i lifvet göra sann
Och visa världen, som på intet tror,
Att än finns kärlek lefvande och stor.

Så har i dag du hunnit 70 år,
Och ännu lika varmt ditt hjärta slår,
Och samma värme än du äger kvar
För lifvets frågor som i forna dar.

Må du få verka länge, länge än
Som de betrycktas, som de armas vän;
Må månget frö du sått i tiden ut
Till blomma växa, bära frukt till slut.»

På sin 81 födelsedag fick hon af hans majestät personligen mottaga guldmedaljen för medborgerlig förtjänst.

Det har varit ett verkligt nöje att få sammanställa till en totalbild några af de vackraste dragen i tankar, ord och gärningar, som under hennes långa lefnad gladt, uppmuntrat, tröstat, hjälpt och upprättat en stor skara af hennes samtida, den nu snart bortgångna generationen.

Eva Fryxell.

Kvinnornas politiska rösträttsrörelse.

Petitioner till regeringen.

Den nya fas, hvari rösträttsfrågan i år ingått i och med en liberal ministärs inträde i regeringen, har, som naturligt är, äfven åstadkommit en stark rörelse inom kvinnornas läger. Man har känt att nu om någonsin gällde det att slå ett slag för de kvinliga intressena, först och främst genom att söka verka för att i den väntade kungl. propositionen kvinnans rösträttsfråga icke skulle lämnas ur räkningen.

Här skall i korthet redogöras för de åtgärder, som för detta måls vinnande hittills vidtagits af Sveriges kvinnor.

Att krafvet på politisk rösträtt verkligen är lefvande bland kvinnorna har varit hvad man i främsta rummet vinnlagt sig om att bevisa. Och dessa bevis ha svart på hvitt och utan dröjsmål framlagts för regeringen. Från olika kretsar har till densamma ingått petitioner, alla med samma innebörd: »Rösträtt för kvinnor på samma villkor som för män!»

* * *

Fredrika-Bremer-Förbundets skrifvelse, undertecknad af dess styrelsemedlemmar, var af följande lydelse:

Alltsedan Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 18 december 1899 inlämnade en underdånig skrifvelse till Eders Kungliga Majestät med begäran om utredning i frågan om politisk rösträtt för kvinna, har denna fråga följts med största intresse af Fredrika-Bremer-Förbundet; frågan har också inom Riksdagen omfattats med stigande sympati och har inom kvinnornas eget läger väckt ett allt lifligare och allmännare deltagande. De initiativ och de arbetsinsatser, som genom kvinnorna tillförts sådana sociala områden som undervisning, fattigvård, sjukvård, sedlighet och nykterhet m. m. äro med rätta uppskattade och utgöra bevis för att kvinnans medverkan i det offentliga lifvet är ett behof för samhället. Äfven ur en annan synpunkt sedt, rättvisans, torde spörsmålet om kvinnans rösträtt icke kunna tillbakavisas. I fråga om skattebetalning äro kvinnorna fullt jämnställda med männen, de hafva lika stora intressen att tillvarataga i samhället, och ovedersägligen böra de själfva bäst förstå att bevaka sin egen rätt och sitt eget bästa. Med ett ord, kvinnornas erhållande af politisk rösträtt skulle utan tvifvel blifva till gagn såväl för samhället i sin helhet som för dem själfva.

Frågan har numera blifvit af så aktuell betydelse, att Förbundets styrelse anser sig böra ånyo framlägga densamma inför Eders Kungliga Majestät.

På grund af hvad sålunda anförts får Styrelsen i underdånighet hemställa att Eders Kungliga Majestät täcktes i den väntade kungliga rösträttspropositionen om utvidgad rösträtt intaga förslag att kvinna må erhålla rösträtt på samma villkor som man.

Stockholm den 11 december 1905.

Underdånigst

för FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,

dess styrelse:

Agda Montelius, f. Reuterskiöld, ordförande.	*Per G. Rosén.* v. ordförande.	*Sigrid Ulrich,* sekreterare.
Gertrud Adelborg.	*Lotten Dahlgren.*	*Lilly Engström.*
Hans Hildebrand.	*Anna Höjer.*	*Otto Printzsköld.*
Sophie Whitlock.	*Sigrid Björklund.*	*Lizinka Dyrssen.*
Gertrud af Klintberg, f. Bergman.	*Elin Cederblom.*	*Viktor Almqvist.*
K. A. Fryxell.	*Sigrid Leijonhufvud*	*Lydia Wahlström.*

* * *

Föreningens för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm skrifvelse var affattad sålunda:

Vid behandlingen af rösträttsfrågan har kvinnans rösträttskraf hittills fått stå tillbaka, ehuru samma skäl, som tala för rösträttens utsträckning till de nu uteslutna männen, också gälla med afseende på rösträtt för kvinnor. Utgår man från den allmänna rösträttens princip, synpunkten af rättvisa åt samhällets olika klasser och individer, är det obestridligt att hvarje rösträttsform, som frånkänner kvinnan rösträtt, icke utan uppgifvande af rättvisans och logikens fordringar kan sägas innebära allmän rösträtt. Kvinnornas uteslutande blir dessutom så mycket mindre befogadt som rösträttens utsträckning till kvinnorna icke blott och bart komme att betyda ett ökande af den redan för handen varande väljarmassan. Utgår man nämligen från statsintressets princip, torde man böra medgifva, att kvinnorna med deras från männens delvis skilda anlag och uppgifter i själfva verket representera andra värden, som det offentliga lifvet icke utan afsaknad kan undvara.

I de stater, där kvinnans politiska rösträtt genomförts, har det också visat sig, att den utöfvat ett starkt och välgörande inflytande på de områden, inom hvilka statslif och hemlif beröra hvarandra, nämligen de humanitära och sociala frågornas oupphörligt vidgade verksamhetsfält.

Den kvinliga rösträttsfrågans utveckling i de länder, där detta problem ådragit sig uppmärksamhet utan att dock lösas, nämligen England och de flesta af Amerikas Förenta stater, visar ock, att de rösträttsutvidgningar, som på senare tider i dessa länder genomdrifvits för män, i viss mån försämrat kvinnornas ställning i samhället. Detta dels emedan hvarje rösträttsreform plägat efterföljas af en längre stiltje, hvarunder intet varit att hoppas för de orepresenterade och dels emedan saknaden af en rättighet blir ödesdigrare och mera i ögonen fallande, ju flera de äro, som redan äga den. Härtill kommer äfven att staten i våra dagar alltmer börjat under lagstiftningen indraga åtskilliga områden, som förut varit öfverlämnade åt de enskildas bestämmanderätt. Det gäller icke blott ekonomiska och sociala frågor, utan äfven uppfostrings- sedlighets- och nykterhetsfrågorna; om nu denna maktförskjutning inom samhället får pågå, utan att kvinnorna få del i lagstiftningen, blir sålunda området för deras hittillsvarande inflytande väsentligen minskadt.

Särskildt med den ställning, hvari Sverige för närvarande befinner sig är det af vikt att rötträttsfrågan snarast möjligt medelst en genomgripande reform får sin slutgiltiga lösning, så att denna fråga icke längre får binda några krafter, som behöfvas för samhällsarbetet, hvilket dock otvifvelaktigt komme att blifva fallet, därest männens rösträttsfråga här löses med åsidosättande af kvinnornas.

Det hufvudsakligen på partihänsyn och känsloskäl grundade motståndet mot kvinnornas rösträttskraf står illa tillsammans med det allvar och den samling situationen nu kräfver af vårt offent-

liga lif. Sveriges kvinnor stå i önskan att göra sin plikt i fosterlandets tjänst icke efter Sveriges män, och för ett litet land som vårt är det af vital betydelse, att så stor del af den vuxna befolkningen som möjligt sättes i stånd att begagna sin kraft till aktivt arbete för statens väl.

På ofvan angifna grunder vågar Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm i underdånighet hemställa

att det från Eders Kungl. Maj:t väntade förslaget om allmän rösträtt för män måtte komma att omfatta jämväl rösträtt för kvinnor på samma villkor som för män.

*

Vidare har äfven *självständigt arbetande kvinnor inom intelligensens och det praktiska lifvets områden*, däribland våra främsta kvinliga representanter för vetenskapen, konsten, litteraturen, så väl som för det sociala och ekonomiska arbetet, till konungen ställt en skrifvelse så lydande:

De svenska kvinnornas kulturarbete på olika områden i vårt land är numera ganska betydande, så betydande, att det svenska samhället omöjligt kunde undvara det. Allt flera kvinnor tvingas af omständigheterna att själfva förvärfva sitt uppehälle, allt flera deltaga i det sociala reformarbetet; på alla områden, där lagarna ej lägga hinder i vägen, finner man kvinnor, som göra goda och värdefulla insatser. Kvinnorna äro ej undantagna från att liksom männen bära kommunens och statens skattebördor, och de äro proportionsvis de säkraste skattebetalarna.

Men ehuru arbetande och skattdragande medborgare äro de uteslutna från allt deltagande i lagstiftningen och kunna därför hvarken omhändertaga sina egna intressen eller de kulturintressen, som äro dem dyrbara. Detta förhållande innebär både en orättvisa och en kulturförlust. Orättvisan kommer att ännu bjärtare framträda, då nya kategorier af män erhålla politisk rösträtt.

Undertecknade svenska kvinnor hemställa därför i underdånighet att Eders Kungl. Maj:t täcktes i den kungl. propositionen om utvidgad rösträtt intaga förslag att kvinna må erhålla rösträtt på samma villkor som man.

Följer så 127 namn.

Från landsortens kvinliga rösträttsföreningar har dessutom inlämnats ett stort antal petitioner nämligen från *Engelholms, Falkenbergs, Göteborgs, Halmstads, Karlshamns, Söderhamns, Vesterviks Wexiös.* »Självständigt arbetande kvinnor i Göteborg» ha, utom de här nämnda, äfven uppvaktat med en skrifvelse.

*

Till dessa petitioner får vidare läggas en, inlämnad af *den kvinliga komité, som tillsattes på mötet i Folkets hus den 23 november.* Dess innebörd skiljer sig ej i hufvudsak från de ofvannämnda, dock är här frågan om den gifta kvinnans befogenhet ur rösträttssynpunkt särskildt medtagen med följande motivering:

Hvad angår den invändning, som till äfventyrs kan väntas från ett eller annat håll, att civillagens bestämmelser om mannens målsmanskap skulle formellt sedt lägga hinder i vägen för gift kvinna att erhålla politisk rösträtt, så må visserligen här framhållas, att det ej bör ifrågakomma, att den gifta kvinnan skall erhålla medborgarrätt senare än den ogifta. Men å andra sidan lägger mannens målsmanskap uppenbarligen i realiteten ej något hinder i vägen för politisk rösträtt äfven för gifta kvinnor. Mannens målsmanskap har i synnerhet under senare tiden blifvit ett allt mer föråldradt rättsbegrepp, som undergräfts på många sätt af den nyare lagstiftningen. Gift kvinna har tillagts den ena befogenheten efter den andra, såsom myndig person, såväl på det privaträttsliga området som i det offentliga lifvet. Hon kan enligt flera rättslärdes förmenande således nu faktiskt sägas vara myndig med de undantag allenast, som betingas af mannens lagstadgade förvaltning öfver boet. I hvarje fall skulle en åtgärd, som nu tillade henne ytterligare en ny befogenhet utöfver de många, som hon redan erhållit, allenast innefatta ett naturligt fortskridande på den väg, hvarpå man redan inslagit.

Härmed vilja vi dock icke hafva sagt, att det ej vore synnerligen önskligt, att det föråldrade och lätt missledande begreppet mannens målsmanskap med det snaraste borttogs ur lagstiftningen. Särskildt lämpligt skulle det också utan tvifvel vara, om detta skedde samtidigt med själfva rösträttsreformen. Och några svårigheter härför synas ej böra möta, då ju saken ej kräfver någon vidlyftig lagstiftningsåtgärd, och hänvisa vi i detta afseende till det formulerade förslag som återfinnes i de två inom riksdagen år 1903 väckta motionerna i ämnet, hvilka ju dock föranledde en riksdagsskrifvelse, som veterligen ännu icke blifvit af regeringen upptagen till pröfning.

Sistnämnda skrifvelse har af delegerade personligen öfverlämnats. Likaledes ha deputationer från Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm, Uppsala kvinliga rösträttsförening och representanter för den af de 127 kvinnonamnen undertecknade petitionen haft företräde hos statsministern under närvaro af tre af de öfriga statsrådsledamöterna.

*

En af deltagarinnorna i de här nämnda deputationerna har lämnat följande berättelse af audiensens förlopp och dess resultat.

»Dörren öppnades och in träder excellensen Staaff, åtföljd af tre af sina kolleger inom statsrådet. De fyra deputationerna få framlämna hvar sin petition och hvar och en af dess ledare håller ett kort tal. Våra uppdrag äro utförda, nu afvakta vi svaret.

Statsministern tar fram ett papper och läser därifrån följande:

'Mina damer!

Då under senaste tid resolutioner å flera möten fattats äfvensom framställningar till regeringen inkommit, syftande till att politisk rösträtt under den närmaste framtiden borde beredas jämväl åt kvinnor, har regeringen ansett sig böra göra ett bestämdt uttalande beträffande sin ställning till denna fråga.

Det är af högsta vikt för vårt fosterlandets lugna utveckling, att en effektiv rösträttsreform utan vidare uppskof genomföres. En dylik reform har emellertid hittills, sådan den blifvit af väldiga medborgaregrupper omfattad och af decenniers arbete och sträfvanden förberedd, alltid ansetts gå ut på utsträckning af rösträtten till män, som nu äro i saknad däraf. Skall man nu söka utvidga reformen till att jämväl omfatta kvinnor, så blefve efter regeringens uppfattning med all sannolikhet för att icke säga säkerhet följden, att hela reformen komme att betydligt försvåras och fördröjas.

Det skulle helt visst vara ett stort fel att sålunda förknippa en reform, som långsamt men säkert mognat i det allmänna tänkesättet med en annan som, om än i och för sig eftersträfvansvärd, dock ännu ingalunda är mogen till lösning.

Med denna uppfattning kan regeringen icke taga på sig det ansvaret att framställa något förslag till riksdagen i den riktning petitionerna åstunda.

Det är regeringens enhälliga mening jag härmed tillkännagifvit.'

Med största uppmärksamhet följa vi hvarje ord och allt allvarligare blir uttrycket i allas ansikten. Svaret innebar ju ett afslag så bestämdt och kategoriskt som det gärna är möjligt.

Audiensen är emellertid ej slut i och med uppläsandet af detta svar; åt oss lämnas tillfälle att framlägga våra synpunkter.

Den ena efter den andra af oss träder fram och för sin saks talan; talarinnorna äro fru Montelius, fru Broomé, fru Hagen, fröken Adelborg och Dr. Wahlström; det att vi personligen inför

regeringen få utveckla våra argument innebär ju ett framsteg och bevisar att vår sak tages på allvar, men nederlaget är icke desto mindre fullständigt. Hvad det stora flertalet af oss innerst fruktat hade slagit in, vår vädjan hade varit förgäfves och den kungl. propositionen skulle komma att framläggas för riksdagen med kraf på *allmän* rösträtt men utesluta kvinnorna.

Tysta och allvarsamma lämna vi rummet. Att regeringen inte framlagt ett enda verkligt skäl mot kvinnornas rösträtt utan baserat sitt afslag uteslutande på opportunitetsgrunder var väl en tröst, men en mycket ringa sådan. Synbarligen hade man utgått från förutsättningen att sympatierna för vår rösträttsfråga icke skulle vara stora inom riksdagen, eller för att anföra en äldre erfaren konservativt anlagd mans yttrande: »denna regering har liksom de föregående närmast tänkt på hvad som skulle kunna gå igenom i riksdagen, men har icke tagit med i räkningen hvad landets välfärd kräfver». Otvifvelaktigt har den nuvarande regeringen, med sin ostentativt proklamerade liberalism, genom att afslå kvinnornas rättvisa fordran låtit tillfället gå sig ur händerna, att till enhet samla hela vårt folk.»

———*———

Föreningsmeddelanden.

En petition till regeringen i rösträttsfrågan har, som på annat ställe i tidskriften meddelas, enligt styrelsebeslut af den 11 dec., affattats och å Förbundets styrelses vägnar öfverlämnats till statsministern af en deputation, bestående af Förbundets ordförande fru Montelius, dess vice ordförande prof. P. G. Rosén och sekreterare fröken Ulrich.

*

Förbundskretsar ha, utom de i föregående häfte nämnda, bildats i Linköping och Arvika, hvarjämte en större sådan är under organisering i Syd-Skåne, omfattande Malmö-Lund med omnäjd.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm. Den 4 dec. ägde ett dylikt rum i Nya hushållsskolans lokal, hvarvid fröken Anna Gustafson höll föredrag öfver sin resa till England som Förbundets stipendiat (se uppsatsen i detta häfte) och fröken Adelborg redogjorde för sina under hösten företagna »föredragsresor till svenska städer».

*

Tidningen Hemtrefnad, hvilken med detta år slutar sin 7:de årgång, kommer med år 1906 att öfvertagas och utgifvas af Fredrika-Bremer-Förbundet, dock efter samma plan som förut och under medverkan af de krafter, hvilka hittills på ett så utmärkt sätt fört den lilla tidningen framåt. I redaktionskomitén ingår alltså Hemtrefnads förra ledarinna, fru Julia Jolin och trenne medlemmar i dess forna styrelse, fröknarna Clara Wahlström, Clara Montelius och Stina Quint. Till redaktris har utsedts fröken Anna Gustafson.

Initiativet till »Hemtrefnad» kan sägas ha tagits vid ett af Förbundets samkväm, där diskussion förekom rörande frågan: »Hvad kan göras för att höja den tjänande klassen i sedligt och intellektuellt afseende». Närmaste resultatet häraf blef tillsättande af en komité för att utarbeta planen till utgifvande af en tidning för folket och startades denna tidning 1899 under ledning af fru Amanda Kerfstedt och fru Julia Jolin med stöd af en förening, hvaraf de flesta medlemmarna lämnat bidrag till en fond, tack vare hvilken företagets ekonomiska bestånd under de första åren var betryggadt. Genom en sällsynt offervillighet och kärlek till arbetet samt en stor förmåga i handhafvande af såväl den litterära som den praktiska sidan af företaget har redaktionen — de sista åren ensamt skött af fru Jolin — lyckats göra den lilla tidningen bofast i ett stort antal svenska hem. Det är således icke en ny utan en väl beprövad och erkänd god sak som nu öfvertages af Förbundet, och dess förhoppning är att Hemtrefnad allt framgent skall kunna räkna på sina gamla vänner och vinna många nya.

———*———

Från fröken Gina Krog

har med anledning af den i förra häftet meddelade skriftväxlingen ingått en ny svarsartikel. Då densamma icke innehåller några synpunkter, som enligt *vår* uppfattning äro ägnade att lösa den omtvistade frågan, ha vi ej ansett oss böra publicera detta svar. Vår uppriktiga önskan är att kunna möta Norges kvinnor på neutralt område, d. v. s. på det för våra kvinnotidskrifter närmast liggande, således helt och hållet utanför den politiska zonen, och detta skulle ej kunna ske genom att utspinna i det oändliga en fruktlös diskussion. Vi vilja ej sluta detta ödesdigra gamla år med att kasta in en ny brand i kvinnornas fredliga läger, utan uttala härmed, i samstämmighet med de ord, hvarmed fröken Krog slutar sitt bref, »en uppriktig önskan af ett godt nytt år för kvinnorörelsen» — i Norden.

Dagnys red.

———*———

Böcker för barn och ungdom julen 1905.

II.

Kunskap för alla. *En handbok för allmän medborgerlig bildning i alla kunskapens grenar* är titeln på en stor volym (inbunden i prydligt, solidt band betingar den ett pris af 10 kr.) utgifven på Albert Bonniers förlag. Naturligtvis kan detta verk ej i egentlig mening inrangeras under ofvanstående hufvudrubrik, men vid en bläddring i den vackra boken med dess 1,200 bilder, kan man ej undgå att tänka: »Hvilken präktig julgåfva bjudes ej här åt den svenska ungdomen!» Encyklopedier, där »allt» som hör till »allmänbildning» är sammanfördt inom en jämförelsevis trång ram, erbjuder ju ett lättare tillgängligt och mer öfverskådligt material än stora konversationslexika, hvarför en handbok som denna bör blifva en verklig guldgrufva för den vetgirige studerande ungdomen att ösa ur.

Svenska hjältedater, *krigshistoriska skildringar för ungdom* af *Julius Mankell*, en vacker bok med svenska flaggan på pärmen märkes också bland jullitteraturen, ehuru den väl närmast hör till de historiska läseböckernas kategori.

*

I det föregående har under rubriken »klassiska verk» sammanförts en del böcker, till dessa bör läggas **Ekkehard.** *Berättelse från det tionde århundradet af Joseph Victor v. Scheffel.* I sitt hemland utgånget i öfver 200 upplagor är detta verk så väl kändt äfven hos oss, att om detsamma ej många ord behöfva sägas. Denna medeltidsskildring talar för sig själf och finner alltid sin läsekrets, isynnerhet bland den ungdom, som har särskildt intresse för äldre tider och älskar att om dem få en lefvande föreställning. Scheffel berättar med en viss tysk omständighet, men liffullt och underhållande och hans godmodiga humor verkar som en välgörande krydda. Den nu föreliggande nya öfversättningen smyger sig troget efter originalet och är ledig och lättflytande. Frågas kan dock hvarför Ekkehards långa dikt »Walthari-sången» helt och hållet blifvit utesluten.

Sagor ur den klassiska forntiden (utgifna af *Gustaf Schwab*) höra själffallet under samma rubrik som ofvanstående, ehuru de röra sig kring en helt annan sfär. Af de editioner af de grekiska gudasagorna, som tills dato finnas utgifna för den svenska ungdomen, tyckes föreliggande vara en af de medelgoda hvad texten

*

beträffar, och samlingen är äfven ganska rikhaltig. Men utstyrseln är ej vidare tilltalande, hvarken hvad pärm eller papper angår, och de prålande, osmakliga färgtrycken förhöja på intet sätt bokens värde.

Den finaste och roligaste bland alla icke *helt nya* böcker är dock **Pinocchios äfventyr,** *berättelse om en marionett* af den italienska författaren *C. Collodi.* Den kom ut i fjol i en förträfflig öfversättning med en rikedom på illustrationer, men den ligger äfven på årets julbord och bör ej förbigås af dem, som älska äkta oförfalskad humor och fin berättarkonst.

*

Äfventyrsböcker! Hvilket bedårande perspektiv af spänning och romantik öppnar sig ej vid blotta ordet för den unge läsarens syn! Hvarje jul medför också nya sändningar af denna eftersökta vara. I år ha vi (utom de i förra häftet nämnda) följande arbeten inom äfventyrskategorien:

Spökskeppet af *Robert Leighton.* En särdeles spännande och rolig berättelse om tulltjänstemän och smugglare, där det ej sparas på uppiggande och fängslande äfventyr, men där tvärt emot det vanliga smugglarehistorie-programmet läsarens sympatier stanna hos tullsnokarna, hvilka till slut äro de öfverlistande. Att den värsta bofven i sista kapitlet omvänder sig och blir »snäll», är kanske ej så följdriktigt, men ger åt det hela den tillfredsställande lösningen: »när slutet är godt, är allting godt».

Af *Jules Verne* ligga på årets julbord tvenne arbeten: **Chancellors skeppsbrott** och **Martin Paz.** Trots det världsberömda namnet kan man ej se något skäl för att böcker som dessa öfverflyttats till vårt språk. De gräsligheter som förekomma i den förstnämnda, då den skeppsbrutna besättningen, drifven af hungerns kval, hängifver sig åt kanibalism, är af så vidrig art, att äfven om dylika episoder kunna ha sitt motstycke i verkligheten de som nöjesläsning betraktade måste anses som fullkomligt förkastliga. »Martin Paz» å sin sida är, ehuru befriad från osmakligheter, så intetsägande och obetydlig, att den sannolikt ej kommer att tillfredsställa våra gossars smak.

Den svarta pilen. En berättelse från rosornas krig af *R. L. Stevenson* är däremot en både rolig och innehållsrik äfventyrsbok, där det historiska ämnet är behandladt à la Walter Scott, och ungdomen, för hvilken den litterära värdesättningen ej kommer i första planet, skall säkert med samma nöje taga del af denna »berättelse från rosornas krig» som af en af sir Walters världshistoriska romaner. *Kapten Marryats,* **Sjökadetten Easy,** hvilken ingår som en del af Adolf Johnsons »Ungdomens bibliotek» behöfver ingen särskild rekommendation. Marryats sjökadettshistorier tala för sig själfva. Detsamma gäller för den kända boken **Bland Rödskinn och Cowboys** af *G. A. Henty,* hvilken i år framträder i en ny upplaga.

Peter Kock i Port Arthur af *Arnold Lobedanz* är en äfventyrsbok, däri ämnet är af så aktuellt intresse som det rysk-japanska kriget. Port Arthurs belägring, stormningen af 203-metershöjden, generalerna Stössel och Koropatkin o. s. v. Det hela är en efter tidningarnas krigskorrespondenter sammanförd berättelse af de ännu i friskt minne lefvande tilldragelserna från den stora slaktningen i fjärran östern; öfver de pinsamma verklighetsskildringarna från krigsteatern kastas dock som ett slags försonande skimmer därigenom, att vi få skåda dem genom ett par raska danska sjömanspojkars ögon. De unga hjältarna Peter Kock och hans vän Peter Styrman går det naturligtvis i allt väl i händer, och det hela slutar med att »general Stössel med hjärtvarma ord fäster Georgkorset på deras bröst och tackar dem i tsarens namn för deras bragder».

Berättelsen är en slags fortsättning ttll fjolårets af samma författare utkomna bok: »Peter mässpojke som Kinafarare», och är som den lifligt och väl berättad.

Kobo, *berättelse från det rysk-japanska kriget* af *Herbert Strang*, behandlar, af titeln att döma, samma ämne, men i en mycket omfångsrikare form än den föregående.

En skattgräfvarehistoria, däri »de gamla peruanska furstarnas guld» ger stoff till en hel räcka intressanta förvecklingar är **Kapten Horns äfventyr** af *Frank R. Stockton*, ett arbete med en typisk gossboks bästa egenskaper, äfven den att vara till omfånget dryg och att återgifvas på svenska i ett lifligt och korrekt språk.

Och härmed torde de flesta af julens böcker inom denna genre vara uppräknade.

*

Om de s. k. »äfventyrsböckerna» äro särskildt anpassade för gossarnas läsekrets, finns det en genre inom ungdomslitteraturen, som kommer inom kategorien *flickböcker*, emedan det är kvinlig ungdom, som i dessa spela hufvudrollen. Att döma af den mängd utländsk vara som af detta slag årligen importeras, vill det synas som om våra småflickor äro ganska försummade af sitt lands författare. Så finns det vid hvarje jul godt om norska, danska, tyska och engelska böcker i »flickornas bibliotek», men sällan eller aldrig några svenska Hvarför?

Bland de många öfversättningar inom denna genre som bokmarknaden i år har att bjuda på märkes en från danskan: »**Ministerns döttrar**» af *Johanne Madsen*, en liten heminteriör från ett engelskt ministerhus i Köpenhamn, en i det hela mycket enkel, ja innehållslös skildring, men med många små älskvärda detaljer och väl gjorda karaktärsteckningar. Samma författarinna lär ha skrifvit en fortsättning »Comtess Flory», som man får hoppas på till nästa jul. Den svenska tecknaren *D. Ljungdahl* har försett

boken med flera fina illustrationer. Den goda och lediga öfversättningen förtjänar äfven att uppmärksammas.

Ännu en från danskan öfverflyttad bok lyckliggöres den svenska flickvärlden med. Den heter **Unga hjärtan** och har till författare en herre vid namn *Christopher Boeck*. På första bladet möter oss en storståtlig dedikation, ägnad åt prinsessan Ingeborg, och omslagets sista sida prunkar bland annat med ett ytterst välvilligt uttalande om »Unga hjärtan» af Björnstjerne Björnson. Ens förväntningar äro därför ganska högt spända. Desto större blir missräkningen vid läsningen, när man endast finner en komposition, saknande just det som utlofvats, nämligen poesi, fantasirikedom och enkelhet. En banalare och andefattigare — och man måste säga — olämpligare lektyr för unga flickor kan man gärna ej tänka sig.

Den norska författarinnan *Dikken Zwilgmeyer*, som äfven af den svenska ungdomen är mycket uppskattad, skänker oss i år en bok med titel **I fröken Lybecks flickpension**, däri man återfinner det för förf. egna friska och naturliga berättarsättet och en hel del lefvande små taflor, gripna ur den värld, som här är afsedd att åskådliggöras. Bland årets ganska klena skörd inom flickboksmarknaden hör denna obetingadt till de bättre.

Det välkända namnet *Johanna Spyri* återfinner man äfven i år på en bok med titeln **Gritlis barn.** Den utgör en fortsättning på en berättelse som utkom i svensk öfversättning till förra julen, men alla som följt med Johanna Spyris författarskap måste ha kommit underfund med att hennes senare barnberättelser ej på långt när gå upp emot den första, den så mycket lästa och med skäl så omtyckta »Heidi». Den goda andan kvarstår men förmågan att berätta — fängslande och osökt — förefaller betydligt mattad, ett omdöme som äfven gäller den här nämnda berättelsen.

Ifrån tyskan, i en tyvärr ytterst underhaltig öfversättning, föreligger en bok **Fröken utan namn** af *Bertha Clemens*. Den handlar om tvenne tyska systrar, hvilka tidigt blifvit fader- och moderlösa och måste ut för att förtjäna sitt bröd hos andra. I fjärran hägrar för dem önskemålet att kunna blifva i stånd att bilda ett litet gemensamt eget hem och det målet uppnå de till slut efter åtskilliga svårigheter.

Innehållet är välmenande, om ock obetydligt, och torde för mången kunna vara lärorikt att läsa — på originalspråket. Öfversättningens beskaffenhet gör boken för oss tämligen onjutbar.

Öfverflyttad från tyskan är äfven en berättelse för flickor af *Käthe von Becker* med titeln **Stina, Greta och jag.** Denna för öfrigt ganska oförargliga bok är tillagad efter det vanliga tyska receptet: en stolt slottsfröken, hvars fåfänga och inbilskhet bjärt afsticker mot pastorsbarnens landtliga och förtjusande enkelhet. Schablonmässig är hela skildringen från bilden af slottsfrun, »en fin underskön dam, hvilken med en bok i handen hvilar på en

divan», till den idylliska prästfamiljen, där den stolta slottsfröken af »onkel pastor», »tant pastorskan» och deras sju barn, alla försedda med namn ur bibliska historien, får lära sig att bli en god och nyttig hemflicka.

Öfversättningen höjer sig ej häller öfver medelmåttan; om exempelvis uttrycket »att vara nyfiken som en näktergal» gör sig på svenska, kan med skäl ifrågasättas.

Af den kända amerikanska författarinnan *Frances Hodgson Burnett* märkas äfven i år **Två berättelser.** Den första af dessa, »Det tillstängda rummet», är en mera ovanlig berättelse. Den utmärker sig för en viss »utsökthet» i form och framställningssätt samt en blandning af verklighet och fantasilif i innehållet, som särskildt för en yngre läsekrets torde kunna verka litet förbryllande. Hufvudpersonen är en liten genomskinlig, inåtvänd flicka, dotter till ett ungt arbetarpar, född och fostrad högt uppe i en skyskrapa i en amerikansk storstad, med luftbanan ständigt surrande »som ett stort jättebi» invid hennes öra, där hon lefver i en värld för sig, för henne långt verkligare än det omgifvande hvardagslifvet. I en stor, tyst villa, som hennes föräldrar fått i uppdrag att efterse, fortsätter hon sitt drömlif tills döden, midt under hennes stilla lekar, lägger handen på hennes panna. En barnbok i vanlig mening kan denna berättelse ej kallas.

Mästarens fiol af *Mystle Reed* är också ett amerikanskt arbete, men till skillnad från den ofvan nämnda, som endast rymmes inom ett litet häfte, bjudes oss här i en större vackert utstyrd volym ett inehåll, som af en flyktig bläddring att döma — mer har i julbrådskan ej medhunnits — ej skiljer sig från en vanlig second class kärleksroman.

*

Bilderböckerna, dessa för våra minsta afsedda julgåfvor, äro i år både vackra och talrika.

Främst komma *Elsa Beskows* tvenne bilderböcker **Gnällmåns** och **Blommornas bok,** den första »En saga för *små* barn» med text af den älskvärda konstnärinnan själf, den sistnämnda med visor af *Jeanna Oterdahl.* Hur lyckliga äro ej vår tids små, kan man ej undgå att tänka, då man ser dessa i konstnärligt afseende så väl utstyrda små planschverk, hvilka redan från det barnet tagit sina första stapplande steg på lifvets väg skola införa detsamma i skönhetens värld! Åt själfva »Gnällmåns», framställd »alla skrikhalsar till varning och deras mammor till hjälp», med dess djupt sedelärande tendens, ger färgernas och de fina liniernas rytm en harmonisk helhetsverkan. Och hvilken, han må vara liten eller stor, kan låta bli att känna sig glad åt »Blommornas bok», denna täcka lilla blomsteridyll, där ord och bild på ett så förtjusande sätt smälta i hvarandra! Jeanna Oterdahls verser äro i sitt slag lika fina små konstverk som Elsa Beskows taflor, och det hela är

en af de vackraste julklappar något litet svenskt barn kan önska sig.

I helt annat manér än de ofvanstående framträder en annan af årets bilderböcker. Det är **Bröderna Grimms sagor,** illustrerade af *Arthur Sjögren.* Här har det täcka, luftiga och barnsliga fått gifva rum för det kraftiga, drastiska och färgglada — ett konstnärligt framställningssätt mer ägnadt att slå an på stort folk än på smått, för hvilket det torde verka något oroligt. Men det ligger en verklig sagostämning öfver alla dessa bilder och de gamla välkända grimmska äfventyren träda oss här som aldrig förr lefvande tillmötes.

Råttfångaren från Hameln af *Robert Browning,* illustrerad af *Van Dyck* (utgifven i Helsingfors) är en bilderbok till format och utstyrsel och kan nog vara nöjsam för de små att titta i för den mängd »roliga gubbar» och framför allt små lustiga råttor, som den rymmer. Den har också blifvit nämnd i detta sammanhang, ehuru arbetet i sin egenskap af att vara ett af litteraturens mästerverk, här förträffligt åskådliggjordt i bild, icke är på sin rätta plats i en liten barnboksrevy.

De hittills nämnda höra till de dyrbarare bilderböckerna, men för anspråkslösare kassor finns det äfven en del att välja på, äfven om det konstnärliga måttet vid utsmyckningen icke kan sägas ha blifvit iakttaget. Så har man, som vanligt, en hel mängd tyskt kram, sagor med färgtrycksplanscher, granna men föga smakfulla att se på. Ett angenämt afbrott bland dussingodset är en bilderbok med titeln **Lifvet i Lappmarken,** försedd med en mycket menlös text men med riktigt trefliga taflor, interiörer och bilder ur lapparnas lif, en del med en viss konstnärlig fläkt öfver sig.

Sagor om djur för de minsta små är en liten icke kolorerad men i svart och hvitt särdeles nätt utstyrd småbarnsbok som ser lockande ut och som ej häller hör till de dyra.

Vår Tyrolerresa i *bilder och bref från Henrik till hans vän Göran* är en bok med *målbilder,* afsedda för kolorering alltså och dessliker med en undervisande text. Skrifven och ritad för finska barn torde den vackra målboken bli lika kärkommen för småttingarna på denna sidan Bottenhafvet.

Ingrid Sundströms modellserie i träslöjd tillåta vi oss äfven sätta bland bokjulklapparna, ehuru de unga här få mer sysselsättning för handen än för hjärnan, en sysselsättning som bör räcka hela jullofvet och långt där bortom.

Om än ej liggande inom bilderböckernas ram må här till sist inpassas **200 små berättelser** af *Christopher von Schmid.* Dessa små berättelser, bland hvilka vi återfinna ett och annat »läsestycke» från vår barndoms läseböcker, äro alla mycket enkla, stundom något menlösa, och den moraliska tillämpningen infinner sig obevekligt efter hvarje historia, stundom något öfverraskande, utan vidare sammanhang med det föregående. Hvarje historia utmynnar i en liten vers på ett par tre rader, af den enklast tänkbara sort, eller — för att anföra ett exempel — i stil med denna:

»En man med ära och reputation
blygs alltid att lyssna som en spion».

De flesta af historierna äro nog alltför genomskinligt sedelärande för att vara roande, och vi tvifla på, att våra dagars med »rolighetsböcker» bortskämda barn skola erfara någon synnerlig glädje öfver att få denna bok i julklapp.

Teckningarna äro lika anspråkslösa som det öfriga.

*

Bland *barnkalendrerna* återfinner man de gamla och välkända: **Guldslottet, Lilliputt, Fågel blå, Snöhvit** bland en del andra. Det billiga priset, (den dyraste af dem kostar 1.25) de i allmänhet vackra och väl utförda illustrationerna, de många framstående författare- och konstnärsnamn man påträffar i innehållsförteckningarna, allt gör att man önskar dessa små julböcker en stor spridning, en önskan som otvifvelaktigt kommer att slå in.

———*———

A.-B. Gustaf Holmbloms Kappaffär

Största
Specialhus
i
Norden

I billiga prislägen
stort sortiment

Norrmalmstorg,
Stockholm.

Anmälan.

Dagny, *utgifven af och* **organ för Fredrika-Bremer-Förbundet,** *anmäler med* **1906** *sin 21:a årgång. Tidskriften* **skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.**

Liksom tillförene skall Dagny bevaka **kvinnofrågan och dess företeelser** *samt ägna sin uppmärksamhet åt* **olika områden af kvinlig verksamhet, såväl de praktiska som de intellektuella.** *Ehuru största utrymmet är förbehållet åt* **sociala frågor,** *stå de* **litterära intressena** *äfven på tidskriftens program.* **Öfversikter** *och* **notiser, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast** *m. m. skola alljämt rikligt i tidskriften inflyta.*

Dagny *redigeras af fröken* **Lotten Dahlgren,** *till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften bör ställas.*

Dagny *utkommer* **1906** **med 20 häften,** *utgörande minst* **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet . . . kr. 3.50.
För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.
Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.
Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.
Rikstelef. 68 98. A. T. 82 11.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj,* och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.